



БОРИС ПОПОВ ТА ПОЧАТКИ ХІРОПТЕРОЛОГІЇ В УКРАЇНІ

Восени 2001 року виповнилося 60 років з часу видання першої наукової праці про міграції кажанів в Україні. Її автором був Б. Попов. Ім'я цього науковця добре відомо всім хіроптерологам. На жаль, ми майже нічого не знаємо про цю людину як особистість. Ця несправедливість пов'язана із сумною долею цілого покоління українських зоологів, яких жорстоко зачепила Друга світова війна.

Борис Попов був науковим співробітником Інституту зоології та біології ВУАН, проте його наукова праця була недовгою. Деякі відомості про цього зоолога знаходимо в огляді В. Абеленцева з кол., який пише про початок досліджень міграцій кажанів в Україні зусиллями Б. М. Попова від травня 1939 р. Тоді до цієї справи ще студентами залучилися В. Абеленцев, К. Татарinov та інші. Б. Попов надзвичайно багато працював у терені, про що свідчать як його публікації, так і зразки різноманітних ссавців, що зберігаються у колекції Національного науково-природничого музею НАНУ.

Мені відомо лише п'ять публікацій цього дослідника, 1931–1941 років; дві з них стосуються кажанів [Попов 1936, 1941]. Ці праці та дані з етикеток на зразках, зібраних Б. Поповим (часто спільно з В. Антоновичем), ще стануть джерелом для відтворення експедиційної діяльності цього зоолога. Користуючись нагодою, хочу зазначити наступне. Переглянувши тисячі зразків у колекціях зоологічних музеїв, я знайшов чимало серйозних помилок і неточностей у визначеннях і супутніх записах багатьох відомих науковців. Проте колекційні зразки Б. Попова — і гризунів, і землерийок і кажанів — надійний матеріал, унікальний як за таксономією, так і за географією.

У пам'ять про Б. Попова його ім'я викарбовано на меморіальній дошці, встановленій в Національному музеї на знак пошани науковцям, що загинули при обороні Києва в дні фашистської навали. Згадувана в монографіях В. Абеленцева та К. Татарінова праця "Попов, 1940" (без бібліографії) в бібліотеках відсутня, і очевидно, була рукописом. Фундаментальна праця «Ряд рукокрилі, або кажани — Chiroptera», видана у першому випуску Фауни, значною мірою ґрунтується на матеріалах Б. Попова, доповнених В. Абеленцевим і виданих від імені обох цих дослідників у 1956 р.

- Попов Б. М. Мала рясоніжка на Київщині // Український мисливець і рибалка. — 1931. — № 7.
Попов Б. М. Мамаліологічні нотатки. I. Поширення Лейслерової вечерниці (*Nyctalus leisleri* Kuhl, Chiroptera) в УСРР. II. Знахідка лісової мишівки (*Sicista montana* Mehely) в межах УСРР. Збірник праць Зоологічного музею. — 1936. — Вип. 18. — С. 191–196.
Попов Б. М. Мамаліологічні замітки. Про нові місця знахідок лісової мишівки в Україні // Збірник праць зоологічного музею АН УСРР. — 1939. — Вип. 21. — С. 193–196.
Попов Б. М. К вопросу о географическом распространении некоторых мелких млекопитающих в УССР // Зоологический журнал. — 1939. — Том 18, выпуск 2. — С. 331–335.
Попов Б. М. О сезонных миграциях летучих мышей // Природа. — 1941. — № 2. — С. 87–90.
Абеленцев В. І., Попов Б. М. Ряд рукокрилі, або кажани — Chiroptera // Фауна України. Том 1: Ссавці, випуск 1. — Київ: Вид-во АН УСРР, 1956. — С. 229–446.

Ігор Загороднюк